

© Ros Ribas

el caballero de olmedo

de **Félix Lope de Vega**

direcció **Lluís Pasqual**

La Kompanyia Lliure

Joven Compañía Nacional de Teatro Clásico

Teatro Pavón Madrid - del 8/02 al 9/03

Teatre Lliure Montjuïc Barcelona - del 14/03 al 13/04

El caballero de Olmedo

de **Félix Lope de Vega** direcció **Lluís Pasqual**

---

intèrprets **Laura Aubert** Ana / **Javier Beltrán** Don Alonso / **Paula Blanco** Doña Leonor / **Jordi Collet** Don Pedro, músic / **Carlos Cuevas** Don Fernando / **Pol López Tello** / **Pepe Motos** músic / **Francisco Ortiz** Don Rodrigo / **Mima Riera** Doña Inés / **Antonio Sánchez** músic / **Rosa Maria Sardà** È **Francesca Piñón** Fabia / **David Verdaguer** Condestable / **Samuel Viyuela González** Rey Juan

---

adaptació **Lluís Pasqual** a partir de la versió de **Francisco Rico** / escenografia **Paco Azorín** / vestuari **Alejandro Andújar** / il·luminació **Lluís Pasqual** i **Fernando Ayuste** / treball de vers **Vicente Fuentes** / mestre d'armes i coreografies **Isaac Morera** / composició i direcció musical **Dani Espasa** / arranjaments flamencs **Pepe Motos** / espai sonor **Roc Mateu** / realització de vídeo **Franc Aleu**

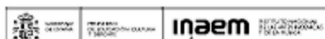
ajudant de direcció **Juan Carlos Martel Bayod** / ajudant de vestuari **Adriana Parra** / professors de cant **Pablo Puche** i **Xavier Mestres** / professora de ball **Montse Colomé** / alumnes en pràctiques de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona: de direcció **Dani Monterroso** i **Héctor Mora**, de vestuari **Paula Maestro**

---

coproducció **Teatre Lliure** i

organisme de

agraïments **Carmen Machi**

---

espectacle en castellà / durada aproximada 1h. 20 sense pausa

23/03 col·loqui amb la companyia després de la funció // **sobretítols en anglès el dissabte a la nit a partir del 22/03 // 28/03 funció accessible** amb sobretítols i audiodescripció per a persones amb discapacitat auditiva i visual

espectacle recomanat pel Servei Educatiu del Teatre Lliure

horaris de dimecres a divendres a les 20:30h. / dissabte a les 17:30h. i a les 21h. / diumenge a les 18h.

preus 29" / 22" (dimecres i dissabte a la tarda, dies de l'espectador) / 24,50" amb descompte

L'any 1992 vaig dirigir *El caballero de Olmedo* a la Cour d'honneur del Palau dels Papes d'Avinyó. Al peu de les altes torres de pedra, els 3.500 espectadors de cada nit es trobaven al davant d'un immens camp de blat de la Castella més daurada, amb suaus turons i fins i tot un rierol per on circulaven els actors i els cavalls...: el Lope més èpic de *El caballero de Olmedo* lluia fulgurant i poderós, el Lope popular i desvergonyit es guanyava encara els espectadors passats tres segles; però la lírica aletejava de vegades esporuguida davant les envestides d'aquesta gran metàfora sobre la intolerància, sens dubte la més potent del teatre clàssic espanyol.

L'obra la vaig fer, és clar, en francès. I encara que la magnífica traducció del poeta Zéno Bianu donava fins i tot un perfum lopesc a la llengua francesa, me'n van quedar sempre ganes de poder respirar l'obra en la seva llengua original. Ara, després de més de vint anys, tinc la sort de poder-ho fer. I en vint anys han passat i m'han passat moltes coses. Quan l'he tornada a llegir, quan li he posat unes altres cares i unes altres veus, més profunda encara que la metàfora he escoltat la lírica més elegant i més punyent al servei del gran poema de l'amor trencat, un amor que passa de la llum a la foscor, de la felicitat de la plenitud al dolor de l'absència.

En uns temps difícils, tensos, uns temps que permeten que hi hagi homes que disposin de la vida dels altres, amb la impunitat que els atorga ser un reflex de com es comporten cada dia els poderosos de la terra. En els darrers vint anys l'espectador ens ha reclamat que ens hi apropéssim, i així ho hem fet. Segurament per por de perdre'ns quin a l'altre per sempre més en les llunyanies de les sales i els escenaris. Nosaltres també ens acostarem i no serem tants per funció com al 1992. Sentir bategar els cors de més a prop hauria de servir perquè la lírica, juntament amb l'èpica, també pogués volar, lliure, davant dels nostres ulls.

Lluís Pasqual

29 d'abril de 2013

La Kompanyia Lliure

Un dels deures d'un teatre públic és recollir el patrimoni intangible de l'art de la interpretació, aquell que només es produeix en la trobada entre l'artista i el públic, i passar-ne el testimoni. **La Kompanyia Lliure** que neix aquesta temporada agrupa un nucli d'actors que per edat correspondrien a allò que els sociòlegs han anomenat generació "perduda " o "espatllada" , és a dir, persones molt preparades i amb moltes dificultats per trobar feina. Des del Lliure hem volgut donar-los veu seguint iniciatives diverses. La més arriscada i també la més necessària (així ho va ser per a nosaltres també l'any 1976) és la creació d'una companyia pròpia on els seus membres puguin dirigir-se a totes les generacions d'espectadors, però sobretot a la seva pròpia generació, que puguin créixer i enriquir-se teatralment amb ells de la mateixa manera que generacions d'espectadors s'han format teatralment al Lliure, i nosaltres hem crescut en paral·lel esperonats per ells.

Lluís Pasqual

Joven Compañía Nacional de Teatro Clásico

Creada el 2007 per iniciativa de l'anterior director de la Compañía, Eduardo Vasco, i amb dos anys de permanència i dos muntatges per promoció, es pot dir que La Joven ha complert amb èxit els objectius del projecte, i prova d'això és que els joves intèrprets han format part ja de dos grans muntatges de la CNTC: *El perro del hortelano* i *El alcalde de Zalamea*.

La Joven Compañía Nacional de Teatro Clásico és un espai de formació específica per a l'escenificació de les obres del repertori dramàtic clàssic espanyol i universal, en diversos formats. La seva existència també omple el buit que troben per exercir l'ofici els intèrprets joves que, amb una sòlida formació teatral encara tenen una trajectòria professional curta. La participació en la creació i l'exhibició de dos muntatges de format gran, en tallers de formació i en projectes més petits els prepara per ser el recanvi natural del futur en la representació del teatre clàssic. Vivim altres èpoques i tenim altres necessitats, i per tant considerem imprescindible disposar d'una pedrera de professionals perquè la transmissió no s'interrompi, perquè tradició i modernitat s'ajunin i la memòria del patrimoni immaterial continuï.

Aquest és el segon any de la tercera promoció formada per 16 actors i actrius, procedents de molt diversos llocs de l'Estat. Per entrar en aquest projecte havien de ser menors de 27 anys i passar una sèrie de proves que van durar 6 mesos ja que, a la convocatòria, s'hi van presentar 520 candidats.

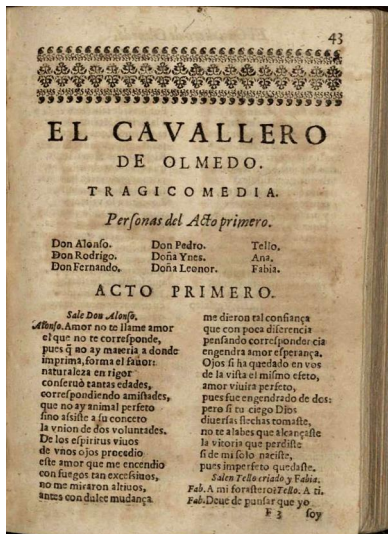
La paraula i el vers són el centre del treball artístic, i perquè la retòrica sigui substituïda per l'eloqüència, i la interpretació sigui actual, orgànica i amb la necessària alçada imaginativa i poètica, es treballa en profunditat en altres àrees complementàries. Un equip format per director/a, escenògraf/a i especialistes de veu, vers, cant, prosòdia, interpretació, treball corporal, espai lumínic i sonor i dramàtica està vinculat als actors durant tot el període de formació, creació, producció i exhibició.

En el seu recorregut, la Joven ha comptat amb un repertori triat acuradament perquè fos adequat a l'edat dels actors. Han interpretat grans títols del nostre patrimoni: *Las bizzarrías de Belisa* (2007), *La noche de San Juan* (2008), *La moza de cántaro* (2010), *Todo es enredos amor* (2011), *La noche toledana* (2013) i *La cortesía de España* (2014)

Part de la Joven Compañía s'uneix ara a La Kompanyia Lliure a la recerca de noves formes de trobada, aprenentatge i creació des del punt de vista artístic, com també noves fórmules de producció que facin sostenibles i possibles aquesta mena d'experiències. De la mà del mestre Lluís Pasqual, que tan generosament posa el seu talent al servei d'un projecte similar, sabem d'entrada que el viatge serà inoblidable.

Helena Pimenta

directora de la Compañía Nacional de Teatro Clásico

Lluís de la llengua a *El caballero de Olmedo* pressuposa un coneixement integral del món de l'obra. Com es pot fer del llenguatge un teixit que faci ressaltar les motivacions i els conflictes d'aquest gran poema de l'amor trencat, com molt bé l'ha denominat Lluís Pasqual. En aquest difícil exercici, en un cos a cos misteriosos, jugant entre el cap i el cos de cada ú, em situo jo, responent a les necessitats que vagin sorgint durant els assaigs, recol·lectant bé el cor dels materials humans i fixant-los en les paraules de Lope, en els seus versos, en les estrofes. L'estudi minuciós de la forma ens ajuda a descobrir aquesta altra

construcció subjacent la fortalesa de la qual (virtuosisme) és recòndita però present i imprescindible en cada personatge.

Aquesta forma, de vegades violenta, demana un coneixement per part de tothom, de manera que els versos resultin fàcils d'interpretar, amb fluïdesa sonora, sonoritat captivadora que predisposi en l'ànim de l'espectador un estat espiritual, poètic, i que el faci accessible a allò que Lope ha volgut explicar, i tot plegat sense que el públic senti la retòrica.

La versificació és un dels elements essencials de qualsevol obra barroca, que és inconcebible en prosa; l'expressió dels sentiments, el moviment de l'acció arriba a tota la seva potencialitat gràcies al vers. No és un atzar ni un caprici: són referències per a l'èpica, preparades molt conscientment pel poeta per al joc escènic. Em sembla recordar que va ser el propi Lope de Vega qui va dir "pinto per a les orelles".

Vicente Fuentes
treball de vers

la premsa ha dit:

"Lluís Pasqual serveix una versió vital, poètica, musical i molt depurada d'*El caballero de Olmedo*, amb les joves companyies del Clásico i del Lliure. Un espectacle gairebé lorquià. (...) Em va agradar moltíssim Mima Riera, perquè el rol de doña Inés té accents perillosos de nena indecisa i 'perrohortelánica'. Aquesta actriu em va semblar molt anglesa: té un fraseig col·loquial, naturalíssim i cenyit, i l'emoció a flor de pell. La química amb Beltrán és excel·lent. També està estupenda Paula Blanco com a doña Leonor, la seva germana. (...) La música és una bellesa. La polifonia del principi, orquestrada per Dani Espasa, fa posar els pèls de punta al més endurit; les veus i les guitarres flamenques de Pepe Motos i Antonio Sánchez (a les quals s'uneix la guitarra de Collet) subratllen els passatges lírics, claven els moments àlgids, i van alçant, amb tocs delicats, l'atmosfera de perill i de misteri de la segona meitat. Per altra banda, les percussions, amb *cajón* i pandero, afegeixen nervi i ritme a les escenes de la baralla, espectacularment muntades pel mestre d'armes Isaac Morera."

Marcos Ordóñez (El País)

"Brillant, en la seva concepció escènica, como aquell sol i aquella lluna enorme i lorquiana que fa sortir projectats el dia i la nit claus en les quals es desenvolupa l'obra; però boirós en allò que veritablement ha de brillar un clàssic: el text. Així és *El caballero de Olmedo* que dirigeix Lluís Pasqual, un dels directors més interessants dels nostres escenaris. (...) Francisco Ortiz compon un Don Rodrigo, el malvat de la tragicomèdia, fosc i poderós, i una rendida Mima Riera transmet veritable emoció fent d'enamorada Doña Inés."

Miguel Ayanz (La Razón)

"Aquest text de Lope és el més bonic, el més arrelat a la llengua castellana de tots els seus. Pasqual ha fet d'aquest monument de la llengua castellana un exercici d'austeritat."

Javier Villán (El Mundo)

"La posada en escena, tret de les llicències musicals i un parell de discretes projeccions, és pur text i interpretació. (...) Els joves actors molt al seu lloc, sense excepció. Molt bé els protagonistes, Riera i Beltrán, i el graciós, Pol López. Espectacular Francisco Ortiz, ajudat per més que agrait paper de supermalvat."

P. J. L. Domínguez (Guía del Ocio)

els intèrprets

Laura Aubert

Llicenciada en Interpretació per l'Institut del Teatre de Barcelona. Estudia violí amb Santi Aubert i cant amb Dolors Aldea i Elisenda Arquimbau. Actriu principal a la minisèrie *Barcelona Ciutat Neutral*, de Sònia Sánchez (TV3). Actriu a *Molts records per a Ivànov* i *Somnis de Somnis*, dir. Pep Tosar; *El casament d'en Terregada*, dir. Joan Castells (TNC); *Teoria de catàstrofes*, dir. Moisès Maicas; *Electra*, dir. Adrià Aubert, i en diversos espectacles d'Els Comediants, destacant com a cantant solista a *La flauta màgica*. Actriu i fundadora d'Els Pirates Teatre, ha participat en la majoria dels seus espectacles. També ha fet tallers de l'Institut del Teatre amb Xicu Masó, Teresa Vilardell i Pep Anton Gómez, entre d'altres. Anteriorment havia estat membre del cor infantil de *Turandot* dir. Núria Espert (Liceu) i a *I pagliacci* (Liceu), i actriu i cantant a *Brundibár* (Mercat de les Flors) i a *El bosc de Farucárun*, dir. J. Fondevila (Teatre Lliure). La temporada 2012/2013 va participar en la lectura dramatitzada de *La casa cremada* de A. Strindberg, i en el muntatge d'*Els feréstecs*, tots dos dirigits per Lluís Pasqual. Aquesta temporada ha participat en *Recordant la Fedra*, *La revolució no serà tuitejada* i *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Javier Beltrán

És llicenciat en Humanitats per la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Del 2004 al 2008 es va formar a l'estudi d'actors Nancy Tuñón. Ha seguit cursos d'interpretació amb Manuel Morón (Estudio Corazza), Claudio Tolcachir, Julio Manrique i Javier Daulte, entre altres. Ha treballat en diversos projectes teatrals com *Els nois d'història*, d'Alan Benett, dir. Josep Maria Pou; *Guns Childs & Videogames* de Nao Albet i Marcel Borrás: *Dos Punkys y un vespino* de Marilia Samper, o *Paisaje sin casas* de Pablo Ley, dir. Aleix Fauró. També ha treballat en cinema formant part del repartiment de *Little Ashes*, de Paul Morrison, i d'*Animals*, de Marçal Forés. En televisió ha participat en sèries de TVC com *Zoo*, *Tornarem* o *La Riera*. Aquesta temporada ha participat en *La revolució no serà tuitejada* i *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Paula Blanco

Llicenciada en interpretació per l'Institut del Teatre de Barcelona. Debuta en teatre amb *El casament dels petits burgesos*, de B. Brecht, el 2004. Des de llavors ha participat en una quinzena de muntatges, dintre els quals destaquen *Product*, de M. Ravenhill, dir. Lucy Morrison; *La plaça del diamant*, de M. Rodoreda, dir. Toni Casares; *El rei Lear*, de W. Shakespeare, dir. Oriol Broggi; *El coronel Ocell*, de H. Boitxev, dir. Rafel Duran; *El jardí dels cinc arbres*, a partir de textos de S. Espriu, dir. Joan Ollé; *Rock and Roll*, de T. Stoppard, dir.

Àlex Rigola; *Prime time*, un text propi i de Martí Torras dirigit per ell mateix; *À la ville de ò Barcelona*, de Joan Ollé, i *Toc-Toc*, de L. Baffie, dir. Esteve Ferrer. Ha fet diverses col·laboracions radiofòniques com a imitadora, i ha participat en algunes sèries televisives, com *Porca Misèria*, *Ventdelplà*, o *La Riera*, entre altres. Aquesta temporada ha participat en *Recordant la Fedra*, en *La revolució no serà tuitejada* i en *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Jordi Collet

Actor i músic. Llicenciat en Art Dramàtic per Institut del Teatre de Barcelona el 1995. Com a actor, des del 2000 . any que comença la seva activitat també com a creador d'espais sonors per a espectacles teatrals. ha treballat sota la direcció de Lluís Homar (*Hamlet*), Àlex Rigola (*Titus Andrònic*, *Ubú rei*), Xavier Albertí (*El gat negre*, *Más extraño que el paraíso*, *Troilus i Cressida*, *Traïció*, *Vianants*), Franco di Francescantonio (*Libera me*), Lurdes Barba (*Barcelona mapa d'ombres*, *Occisió*), Caterina Sagna (*Heil Tanz!*) i Carlota Subirós [*Amor, fe , esperança*; *Alícia (un viatge al país de les meravelles)*, i *Les tres germanes*]. El 2005 va ser al Lliure amb *ppp*, de Lluïsa Cunillé i Xavier Albertí, amb qui va treballar posteriorment també a *Tennessee* (2006), a *La corte del faraón* (2008) i a *Zoom* (2012). Entre els seus últims espectacles destaca *Homebody Kabul*, de T. Kushner, dir. Mario Gas (2007); *Pedra de tartera* de Maria Barbal, dir. Lurdes Barba (2010/11).

Carlos Cuevas

Llicenciat en interpretació textual per l'Escuela Superior de Arte Dramático de Màlaga. Ha completat la seva formació en l'àmbit de la *commedia dell'arte* al Teatro del Lazzi. Ha participat en les següents obres de teatre: *Pedro y el capitán*, dirigit per Carlos R. Morales; *Teatro musical de Calderón*, dirigit per Rafael Torán, *Edipo Rey*, dirigit per J. M. S. Andreu; *Los justos*, dirigit per David Pinazo; *La asamblea de las mujeres*, dirigit per J. M. S. Andreu; *Splendids*, amb direcció d'Òlga Carmena y *La gaviota*, dirigit per Eun Kiung Kang, i *La noche toledana* de Lope de Vega, dirigit per Carlos Marchena a la Compañía Nacional de Teatro Clásico.

Pol López

Debuta professionalment amb l'obra *Ran del camí* d'Anton Txékhov, dir. Joan Castells (TNC, 2002). Es llicencia en Art Dramàtic en l'Especialitat de Text per Institut del Teatre de Barcelona el curs 2009-2010. Al 2010 interpreta el personatge de Bobby a *American Buffalo* de David Mamet, dir. Julio Manrique (Espai Lliure) que gira per Catalunya i es prorroga en temporada. Per aquest paper és nominat als Premis Butaca 2010 al Millor Actor de Repartiment. El mateix any participa en *Anita coliflor*, de Pablo Rosal (Teatre Gaudí, Círcol

Maldà i breu gira per Catalunya l'any següent). Al 2011 interpreta el personatge de Billy a *L'arquitecte* de David Greig, sota la direcció de Julio Manrique (Teatre Lliure). Fa temporada amb *American Buffalo* al Teatre de La Abadía de Madrid. Interpreta el personatge de Tibald a *Julieta&Romeo* de Marc Martínez (Festival Grec, Teatro Español de Madrid).

Al 2012 la Companyia Solitària, de la qual és integrant, guanya la Beca Desperta i estrenen a la Nau Ivanow un text d'Aleix Aguilà dirigit per ell mateix. Interpreta el personatge d'Albert a *La monja enterrada en vida*, dirigida per Nao Albet i Marcel Borràs. Forma part del repartiment de *Cartes des de Tahrir*, sota la direcció de Pau Carrió (cicle Cartes Lliures, i després a La Seca). Amb Carrió es consagra en solitari amb el monòleg *Ivan i els gossos*, de Hattie Naylor. Fa temporada amb l'espectacle *Lava*, de Studio Orka, dins del cicle El Lliure dels nens. Aquest mateix any s'estrena com a director amb l'obra *Nòmades* d'Aleix Aguilà amb Pau Viñals (Companyia Solitària) dins el festival Stripart que coordina l'Antic Teatre. L'obra fa gira per terrats de Barcelona durant l'estiu. Encara durant la temporada 2012/13, forma part del repartiment d'*Els feréstecs*, de C. Goldoni, sota la direcció de Lluís Pasqual. En el mitjà audiovisual, ha participat com a secundari a la sèrie *Kubala Moreno i Manchón* de TV3, i ha treballat en cinema per a televisió sota la direcció de Sílvia Munt en dues ocasions. També ha estat sota les ordres de Paco Mir, Fernando León de Aranoa i Mikel Gurrea. Actualment interpreta diversos personatges del programa de televisió *Polònia*, dirigit per Toni Soler (TV3). Aquesta temporada ha participat en *La revolució no serà tuitejada* i en *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Francisco Ortiz

Formació al Laboratori William Layton i amb Arnold Taraborrelli. Ha treballat en les obres teatrals següents: *Naranjas exprimidas*, dirigida per Raúl Fuertes i Carlos Silveira, amb la Compañía La Cantera, va ser nominat com a millor espectacle revelació als Premis Max 2011; *Saltar sin red*, dirigida per Ainhoa Amestoy amb la companyia Teatro del Parque (Factoría Estival de Arte) i *La noche toledana* de Lope de Vega, dirigida per Carlos Marchena a la Compañía Nacional de Teatro Clásico.

Mima Riera

Llicenciada en interpretació per l'Institut del Teatre de Barcelona. Ha fet cursos d'interpretació amb John Strasberg, Clara Segura, Fernando Piernas, José Sanchis Sinisterra, Anantoli Vassíliev, Peter Clough i Christin Adaire; de dicció amb Raquel Carballo i de *clown* amb Christian Atanasiu. Debuta en escena el 2008 amb *El juego del amor y del azar*, de Marivaux, dir. Pere Planella. Ha treballat amb Llätzer García als espectacles *Esquivel! Una comedia estereofónica*, *Kafka a la ciutat de les mentides*, *La terra oblidada* i *Ens*

hauríem d'haver quedat a casa. El 2012 va formar part del repartiment de *Cartes des de Tahrir*, dir. Pau Carrió, dins el cicle *Cartes Lliures* (Teatre Lliure). En cinema ha participat a *La nit que va morir l'Elvis*, d'Ø. Ferrer; *El árbol sin sombra*, de X. Miralles i a *Gunners in Barcelona*, de Fan Wu. Aquesta temporada ha participat en *La revolució no serà tuitejada* i en *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Rosa Maria Sardà

És actriu de teatre, cinema i televisió. De formació autodidacta, va debutar als escenaris el 1962. En la seva extensa carrera, destaca la participació en els muntatges *El Knack*, d'Ann Jellicoe, trad. Terenci Moix, dir. Ventura Pons; *Tartan dels micos* de Terenci Moix; *Esperando a Godot*, de Samuel Beckett; *Roses roges per mi* de Sean O'Cassey i *Sopa de pollastre amb ordi*, d'Arnold Wesker, dir. Josep Montanyès; *Una estona amb la Sardà*, de Terenci Moix, Miquel Martí i Pol i Rosa Maria Sardà; *Yo me bajo en la próxima, ¿y usted?*, d'Adolfo Marsillach; *Pareja abierta* de Dario Fo, dir. Adolfo Dufour; *Fedra*, de Llorenç Villalonga; *Olors*, de Josep M. Benet i Jornet, dir. Mario Gas; *Tres dramolette* de Thomas Bernhard i *Sagarra dit per Rosa Maria Sardà*, dir. Carme Cané.

Sota la direcció de Lluís Pasqual ha participat, entre altres, als muntatges *Rosa i Maria*, d'Irèneus Iredinski, trad. Terenci Moix i Miquel Martí i Pol; *El balcó*, de Jean Genet; *Duet per un violí sol*, de Tom Kempinski; *Madre Coraje*, de Bertolt Brecht; *Wit*, de Margaret Edson (Premis Chivas Telón, Max, Ercilla, Butaca, Fotogramas de Plata i Teatre Metropol de Tarragona), i *La casa de Bernarda Alba*, de Federico García Lorca (Premi de la Unió d'Actors a l'Actriu Principal).

També és extensa la seva trajectòria a la televisió i el cinema, on ha treballat sota les ordres de Ventura Pons, Francesc Bellmunt, Josep Maria Forn, Antonio Chavarrías, Manuel Gómez Pereira, Gonzalo Herralde, Fernando Colomo, Antoni Verdagué, Juanma Bajo Ulloa, Pedro Almodóvar, Fernando Trueba, Joaquim Oristrell, Iciar Bollaín, Imanol Uribe o Laura Mañà entre altres, i ha rebut nombrosos premis.

En l'àmbit de la direcció escènica, ha presentat els espectacles *L'hostal de la Glòria*, de Josep Maria de Sagarra (Premi Nacional d'Interpretació); *Ai, carai!* de Josep Maria Benet i Jornet (Premi de l'Associació d'Espectadors de Teatre de Reus); *Fugaç*, de Josep Maria Benet i Jornet; *Shirley Valentine*, de Willy Rusell; *El visitant*, d'Eric-Emmanuel Schmidt (Premi de l'Associació d'Espectadors de Teatre de Reus); *Un día cualquiera*, de Franca Rame i Dario Fo, i *Petó públic* d'Àngel Burgas.

Ha estat guardonada amb la Medalla d'Or de l'Acadèmia Espanyola de les Arts i les Ciències Cinematogràfiques (2010), el Premi San Pancraccio 2007

"Grandes actores del cine español"; el Zinegoak 2007 Premi d'honor; Festival de Sitges (2005) -Premis Fundació Aisge; Mostra de cinema espanyol dirigit per dones -reconeixement a la trajectòria professional (2001); la Creu de Sant Jordi a la trajectòria personal i professional (1993); el VII Premi Margarida Xirgu (1979) i el Premi Sebastià Gasch.

Recentment ha rebut el Premi Honorífic Anna Lizaran als Premis Butaca 2013.

David Verdaguer

Actor format al Col·legi del Teatre de Barcelona. Ha participat, entre altres, als espectacles teatrals *Els bojós del bisturí* de Ray Connie, dir. Àngel Llàcer; *My Way* de Jordi Faura, dir. Abel Coll; *Hui clos*, de J. P. Sartre, dir. Raimon Molins; *La doble vida de John*, de Ray Connie, dir. Àngel Llàcer. Fundador de la companyia El Nacional Noensvol, va participar en els espectacles *La Silbararera* de Txema Stamford, *Sam* de Samuel Beckett, dir. Llätzer Garcia i Abel Coll; *Minim-mal Show* de Belbel i Górriz; *Estercolacies I i II* de T. Stamford. Actualment forma part de la companyia La Bacanal, amb la qual presenta l'espectacle *Dos machos verdes fritos*. Ha participat a les pel·lícules: *Barcelona, ciutat neutral*, *Cuatro Estaciones* i *Tres dies amb la família*. I en televisió es va donar a conèixer amb *Alguna pregunta més?*, i ha col·laborat a les sèries *Sagrada Família*, *Pop Ràpid*, *Zoo*, *Ventdelplà*, *El cor de la ciutat*, *Plats bruts*, *Polònia...* Aquesta temporada ha participat en *Recordant la Fedra*, en *La revolució no serà tuitejada*, i en *Moby Dick, un viatge pel teatre*.

Samuel Viyuela

Ha estudiat interpretació amb Mar Navarro i José Carlos Corazza. Trapezi, malabars i verticals a Carrampa, clown amb Jango Edwards i *commedia dell'arte* amb Fabio Mangolini. Ha treballat en obres de teatre com: *El chico de la última fila*, dirigida per Víctor Velasco i *Münchausen*, dirigida per Salva Bolta per al Centro Dramático Nacional i *La noche toledana* de Lope de Vega, dirigida per Carlos Marchena amb la Compañía Nacional de Teatro Clásico. Ha aparegut en les sèries de televisió: *El comisario*, *Los Serrano*, *Cuenta atrás*, *Física o Química*, *Águila Roja* i *Hospital Central*.

Autor

Félix Lope de Vega Carpio

Nascut a Madrid, el 1562, en el si d'una família humil. El 1579 va ser desterrat por haver escrit unes sàtires contra la que havia estat la seva amant i contra la seva família, Elena Osorio (*Zaida* i *Filís* als seus poemes). Més endavant, rapta, amb el seu consentiment, la que es convertirà en la seva primera esposa, la *Belisa* de les seves composicions, Isabel de Urbina, amb qui s'instal·la a València. Allà es forja la *comedia nueva*, en la qual confluiran la tradició valenciana i el talent d'*El Fénix*, i que culminarà en obres com *El caballero de Olmedo*, *Fuenteovejuna*, *El perro del hortelano*, *Peribáñez y el comendador de Ocaña*, *El amor enamorado*, *La dama boba*, *El mejor alcalde, el rey*

Un cop vidu, es torna a casar amb Juana de Guardo, però manté alhora relacions amb l'actriu Micaela Luján, la seva *Camila Lucinda*. A partir del 1605 comença la seva relació amb el duc de Sessa; a canvi d'obtenir protecció econòmica, el poeta ha de servir-lo en les seves aventures amoroses com a tercer. Viurà a Madrid a partir del 1610. La mort de la seva dona i del seu fill Carlos Félix l'ensorra en una profunda crisi i Lope, penedit de la seva propensió al natural amorós, com en deia ell mateix, es fa sacerdot el 1614. Però, dos anys després es torna a enamorar, ara de la jove Marta de Nevares (*Marcia Leonarda* o *Amarilis* als seus versos), que morirà jove, boja i cega. Les desgràcies continuen en el si de la seva família: Lopito, soldat, mor en acte de servei; la seva filla predilecta, Marcela, es farà monja Trinitària; Antonia Clara es fuga amb el seu amant. Els últims anys, els del *ciclo de senectute*, fins a la seva mort el 1635, són enormement fructífers; de la seva ploma en surt la magnífica tragèdia *El castigo sin venganza* i la fresca comèdia *Las bizzarrías de Belisa*.

Lope de Vega va destacar pel seu vitalisme i simpatia, que contrastava amb un caràcter envejós i servil. És obligat parlar de la seva capacitat creativa, que el va portar a cultivar tots els gèneres literaris, a més del teatre, la lírica (*Rimas*, *Rimas sacras*, *Rimas de Tomé de Burguillos*), l'èpica (*La hermosura de Angélica*, *La Jerusalén Conquistada*), novel·les pastorals com *La Arcadia* o d'aventures (*El peregrino de su patria*). Tot i que el seu talent no li va permetre obtenir els favors de la cort, que no veia amb bons ulls les irregularitats de la seva vida, el llegat de la seva ploma li ha concedit els honors que mereixia.

el director

Lluís Pasqual

Reus, 1951

Llicenciat en Filosofia i Lletres, en l'especialitat de Filologia Catalana, per la Universitat Autònoma de Barcelona i Llicenciat en Art Dramàtic per l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona. Va ser un dels fundadors del Teatre Lliure el 1976. Va dirigir el Centro Dramático Nacional. Teatro María Guerrero de Madrid de 1983 a 1989; l'Odéon-Théâtre de l'Europe a París entre 1990 i 1996, i la secció teatral de la Biennale di Venezia el 1995 i el 1996. Entre 1997 i 1999, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona, va ser comissari del Projecte Ciutat del Teatre. De 1998 al 2000 va codirigir el Teatre Lliure. El 2004 va entrar com a assessor artístic al Teatro Arriaga de Bilbao, on va impulsar el projecte BAT per a la formació, promoció i creació de spectacles contemporanis. És director del Teatre Lliure des del 2011. Ha estat guardonat amb nombrosos premis, com el Premio Nacional de Teatro o l'Orde de Cavaller de la Legió d'Honor francesa.

La seva llarga trajectòria com a director de escena inclou, a més dels seus espectacles al primer Lliure (*Camí de nit*, *Leonci i Lena*, *La vida del Rei Eduard II d'Anglaterra*, *Una altra Fedra, si us plau*; *Les tres germanes*, *Rosa i Maria*, *El balcó*) el muntatge de textos de Sòfocles, Eurípides, C. Marlowe, W. Shakespeare, Calderón, C. Goldoni, Valle-Inclán, A. Txékhov, E. Labiche, A. Strindberg, G. Büchner, A. Wesker, B. Brecht, J. Genet, G. Ferrater, S. Espriu, J. Brossa, S. Belbel i B-M Koltès. Menció a banda es mereix la seva tasca de escenificació del teatre de Federico García Lorca: *5 Lorcas 5 - Diálogo del amargo*, *El público* (CDN . Teatro Nacional María Guerrero 1986); *Los caminos de Federico* (CDN . Teatro Nacional María Guerrero i Teatro Municipal General San Martín de Buenos Aires 1988; Teatre Lliure i Festival d'Avinyó 1992; La Biennale di Venezia 1995); *Comedia sin título* (CDN . Teatro Nacional María Guerrero 1989; *Sans titre*, Odéon-Théâtre de l'Europe 1990); *Haciendo Lorca* (CDN . Teatro Nacional María Guerrero . Odéon-Théâtre de l'Europe 1996); *La oscura raíz* (Barbotegui 1997); *La casa de Bernarda Alba* (Compañía de Danza Antonio Canales 1997; TNC 2009; Napoli Festival Teatro Italia 2011); *Como canta una ciudad de Noviembre a Noviembre* (Teatre Lliure 1999); *Mariana Pineda* (Compañía de Danza Sara Baras 2002); *Donna Rosita Nubile* (Piccolo Teatro di Milano 2010).

Durant els últims anys ha dirigit *Celebració*, de H. Pinter; *Blackbird*, de D. Harrower; *Quitt*, de P. Handke; *Els feréstecs*, de C. Goldoni i *Recordant la Fedra*, a partir del muntatge de *Una altra Fedra si us plau*, de S. Espriu. La seva carrera inclou també més de 30 produccions d'òpera lírica.

El 1992 va dirigir *Le chevalier d'Olmedo* en una producció de l'Odéon-Théâtre de l'Europe per al Festival d'Avinyó.

Lope de Vega i el Segle d'Or

Lope va ser un escriptor notabilíssim que va revolucionar, sense voler-ho, la forma de concebre tota la literatura, particularment la lírica i el teatre. Va canviar també les relacions amb el públic lector; és el primer poeta espanyol, potser el primer poeta europeu, que va oferint als seus aficionats lliuraments periòdics de la seva creació en forma de llibre venal, llibre que existeix perquè hi ha un públic disposat a comprar-lo.

Es va convertir en mite, una tasca certament difícil en una societat gairebé sense mitjans de comunicació de masses. En aquesta fama incommensurable del poeta, s'hi amalgamen totes les facetes de la seva atractiva personalitat; per als seus contemporanis i per als crítics posteriors va resultar molt difícil separar-les, però és indubtable la influència i el valor renovador que va tenir el teatre de Lope per als seus contemporanis del Segle d'Or espanyol.

Un cavaller sense màcula

Lope de Vega, en aquesta obra, es va autoimposar una condició prèvia difícil: matar un cavaller perfecte. El problema, vist des del taller dramàtic de Lope, era aquest: com es justifica la mort d'un cavaller exemplar?, com s'explica que un cavaller paradigmàtic mori castigat, però sense deixar de ser un model de noblesa i virtut? El *cantar* que li servia de base li imposava aquesta tessitura; l'obligava a solucionar en el text dramàtic un conflicte tan ardu.

Don Alonso Manrique, paradigma de nobles renaixentistes, cortesà i virtuós, entès en armes i lletres, model de cavallers cristians... ha de morir sense perdre gota mica de la seva qualitat arquetípica. Per fer-ho, Lope utilitza l'amor com a primera força motriu. El cavaller pateix una intensíssima ferida amorosa i, en la seva urgència apassionada, va a buscar Fabia sense pensar en les conseqüències d'aquest acte, només perquè des de la seva alçada nobiliària, des del seu món ideal, els mandats de l'amor honest i pur són ineludibles: *«Tello, un verdadero amor | en ningún peligro advierte»*.

Cap propòsit deshonest el porta a l'alcavota; la seva intercessió no tindrà cap utilitat concreta; però el dramaturg ha iniciat així, gairebé innocentment, una cadena de faltes sociomoral, o de moral social si es vol, a més de totalment innecessàries, que no tenen cap més objecte que el de justificar poèticament (d'una altra manera és impossible) la mort de l'heroi, obligada d'entrada.

Amb tot, com que ha de seguir essent un cavaller perfecte, don Alonso manté incòlumes les seves virtuts idealitzades, l'honor, la fe, l'amor filial, l'elevació i la puresa

nobiliàries..., unes qualitats totes elles modèliques, que són les que intervenen com a forces incontestables precisament a l'hora de la veritat, la de la tragèdia, quan prevalen per damunt d'altres de menys depurades per tal de conduir-lo magníficament a una mort heroica, cavalleresca i honrosa. D'aquesta manera es donen la mà, paradoxalment, el càstig i l'exaltació gloriosa, l'expiació de culpes i la defensa ardorosa de penyores tan nobles. Una justícia poètica que també arribarà a Inés i, òbviament, una justícia no tan poètica, sinó legal, que s'abat amb tot el rigor sobre Rodrigo i Fernando, tots dos només castigats pel seu crim, vilipendiats definitivament per la seva fellonia, però mancats del desconcertant contrapès de glòria que envolta don Alonso, tan poderós, tan gran, que el seu nimbe dificulta la visió del càstig.

Y és que el Fénix contempla amb un indubtable plaer aquesta concepció del món tan quintaessenciada i la defensa sense vacil·lar, i tot i així no deixa de suggerir-nos, segons sembla, que està condemnada al fracàs de les seves finalitats pràctiques, al desbaratament dels seus anhels materials, potser perquè a aquestes alçades del segle XVII, com acabava de mostrar genialment Cervantes, no hi havia lloc per a herois tan perfectes, tan aïllats en la seva puresa, que analitzaven malament la prosaica realitat de cada dia, tot i que des de la seva òptica exemplar i ideal. Els temps dels cavallers sense màcula havien passat ja a la història, potser per sempre.

Antonio Rey Hazas

fragment de *precisiones sobre la interpretación de *El caballero de Olmedo**
(Edad de Oro, V, 1986)

Lètica popular de l'esforç pur: el Cantar a escena

L'ús per part de Lope de Vega de cançons populars dins de la seva obra ha plantejat diversos problemes a l'hora d'estudiar-ne l'obra. Entre ells, un dels més destacats és el de les comèdies que sorgeixen d'una cançó seguint una tècnica molt ben manejada per l'autor i, al final de la seva vida, molt depurada. El cas d'obres tan significatives com *Peribáñez o El caballero de Olmedo*, considerades per García de Enterría «comèdies engendrades per una cançó tradicional», demostra fins a quin punt Lope va fer servir la cançó tradicional de base d'algunes de les seves millors obres teatrals. En aquests casos les *coplas* populars no són simplement un intermedi cantat de la comèdia, sinó la base estructural i argumental en la qual l'obra se sosté, per molt fragmentari que ens pugui semblar el contingut de la cançoneta. La imaginació feia la resta.

Aquest procediment de Lope és una mica diferent del que trobem, a l'hora de provar la tradicionalitat de cançons i de teatre, a *Los comendadores de Córdoba* i en moltes comèdies que relaten successos llegendaris, que Lope segueix més o menys al peu de la lletra a través d'una tradició rebuda en algun moment i susceptible dels retocs més personals. Però ara del que es tracta és d'aquelles cançonetes aïllades que suggereixen un món desconegut, ple de dramatisme i d'alegria, i que Lope de Vega intenta formalitzar i ho aconsegueix la major part de les vegades. a través d'una

comèdia totalment personal. María Cruz García de Enterría s'ha ocupat de comentar deu d'aquests, però potser la portació més interessant és l'estudi de la situació d'aquestes cançons dins de l'obra que sembla el més essencial d'aquest procediment.

Perquè està clar que les cançons en l'obra de Lope són nombroses, però ningú no dubta que cap no té la força dramàtica corprenedora de la veu que en un moment precís sorgeix a l'escena d'una de les millors obres cantant:

*Que de noche te mataron
al caballero,
la gala de Medina,
la flor de Olmedo.*

i imposa d'aquesta manera popular-tradicional un clima misteriós que marca el to de la comèdia. Com ha assegurat Montesinos, «amb això, Lope en té prou per escriure una de les millors comèdies que s'hagin pogut compondre en cap literatura. Perquè aquest miracle fos possible calia que Lope tingués tan despert el sentit d'allò poètic espanyol que pogués intentar l'empresa d'interpretar el *cantar*, un *cantar* que no era sinó un drama comprimit és clar, però per al·lusions a coses que en quedaven fora: caràcters, acció, desenvolupament. Una situació dramàtica quieta i hermètica que ara, gràcies al poder endevinador de Lope, podem veure davant dels nostres ulls».

Només quatre versos van ser prou per despertar una imaginació i crear davant d'un públic entusiasta una història teatral, i el que és potser més important, un ambient, un clima propici perquè entre la foscor de la nit sorgeixi el màgic i misteriós cantar. Com acaba assenyalant Montesinos, al·ludint a la importància d'aquest caràcter fragmentari ja anotat: «Lope, intèrpret del cantar del cavaller, no pretén, com tan sovint solen fer els poetes moderns que continuen o transformen velles llegendes, aclarir les dades llegendàries traduint-les a un idioma diferent del que van ser escrites. Lope sap que la mateixa història del cavaller no pot tenir sentit poètic si no se la mira des de la mateixa perspectiva del *cantar*, que res no podria dir que contradigués l'ètica popular de l'esforç pur, l'única justificació de les vides que mereixen ser recordades».

Francisco Rico ha insistit en la tradició de la *seguidilla*, els antecedents i continuacions de la qual analitza detalladament. Lope, abans de fer la comèdia, l'havia inclòs en una versió «a lo divino» a *El auto de los cantares* i en una versió de negres:

*Yesta noche le mantaron
a la Cagayera
quen langalan den Mieldina,
la flor de Omiela.*

d'El santo negro Rosambuco, mentre que a *El truhán del cielo* apareix una altra versió que diu:

Alabanzas divinas

*todos cantemos
a la gala de la gracia
la flor del cielo.*

Com conclou Francisco Rico, «però només cap al 1620 . presumiblement el període de més popularitat del ball teatral i de la seguidilla. es va decidir a recrear la llegenda a l'època i del seu propi talent amb la tragicomèdia de *El caballero de Olmedo*».

El caballero de Olmedo és, per tant, una obra de maduresa escrita segons Morley i Bruerton entre el 1615 i el 1625, però molt abans la tècnica que ens ocupa ja havia estat manejada per Lope de Vega.

F. J. Díez de Revenga

fragment de *Teatro de Lope de Vega y lírica tradicional*

Lope de Vega. Más informació

Prolope www.prolope.es

Artelope <http://artelope.uv.es>

TC12 Patrimonio Teatral Clásico Español <http://tc12.uv.es>

---

calendari de funcions en gira

Festival de Bogotá (Colòmbia): 17, 18 i 19/04/14

Festival Internacional de Teatro Clásico de Almagro: del 18 al 27/07/14